

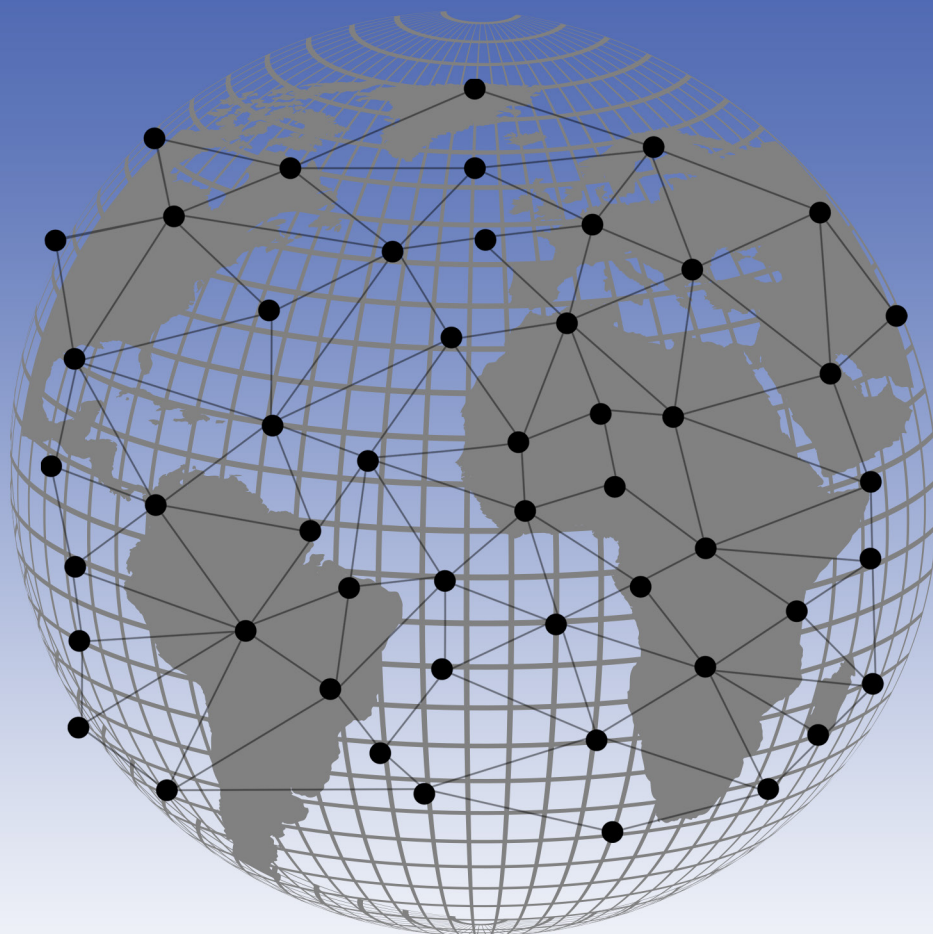


مرکز پژوهش‌های اتاق ایران

پایش تحولات تجارت جهانی (گزارش شماره پنجاه و پنج)

در این شماره می‌خوانید:

- نرمش چین در مقابل جهان: تاکید چین در اجلاس داووس بر افزایش مشارکت‌های بین‌المللی در عین حمایت‌های محافظه کارانه داخلی
- روسیه در پی تجارت با ارزش‌های محلی در آفریقا
- ارائه تصویر پیش‌تازانه کشورهای حوزه خلیج فارس در مسیر توسعه و گسترش تعاملات جهانی در اجلاس داووس
- توفیق عمان در بهره‌برداری از ظرفیت‌های بالقوه تجارت خارجی این کشور



بهمن ۱۴۰۱

شناسنامه گزارش



مرکز پژوهش های اتاق ایران

عنوان:

پایش تحولات تجارت جهانی
(گزارش شماره پنجاه و پنج)

مدیریت اقتصاد کلان و آینده پژوهی

تاریخ انتشار: بهمن ۱۴۰۱

واژه های کلیدی: اجلاس داووس، کشورهای حوزه خلیج فارس، دلارزدایی، نفت ارزان روسیه، تعرفه صفر،
خصوصی سازی

نشانی: تهران، خیابان طالقانی، نبش خیابان شهید موسوی (فرصت)، پلاک ۱۷۵

سلسله گزارش‌های "پایش تحولات تجارت جهانی" رویدادهای کلیدی در محیط ژئواکونومیک ایران را مورد بحث و بررسی قرار می‌دهد. در این قالب، رویدادهای کلیدی از منظر تاثیرگذاری بر دیپلماسی اقتصادی و موقعیت ژئواکونومیک ایران مورد توجه قرار می‌گیرند. هدف از تهیه این گزارش که به صورت ماهانه از سوی مرکز پژوهش‌های اتاق ایران منتشر خواهد شد ارائه تصویری روشن از محیط ژئواکونومیک ایران و فرصت‌ها و تهدیدهای ایران در این فضا است.

فهرست مطالب

۵	تحولات جهانی
۱۰	تحولات منطقه‌ای
۱۷	داده‌های تازه

تحولات جهانی

رویکرد جدید چین به اقتصاد جهانی

یکی از پرسش‌های اساسی در مورد چشم انداز اقتصاد جهانی، سیاست‌های اقتصادی چین در داخل و خارج این کشور است، بویژه در زمانی که بیجینگ با کنار گذاشتن محدودیت‌های کرونایی، یک بار دیگر به روی جهان گشوده شده است. چین برای پاسخ به این پرسش‌ها و ارائه تصویری از سیاست‌های جدید خود، لیو هه معاون نخست وزیر، مذاکره کننده اصلی تجاری این کشور و فردی نزدیک به شی جین پینگ را راهی اجلاس اخیر داووس نمود تا سیاست‌های اقتصادی و تجاری جدید این کشور را به جهانیان اعلام نماید. توجه به نکات کلیدی سخنرانی این مقام بلندپایه چینی، تا حدودی به شناخت رویکردهای جدید چین در اقتصاد جهانی کمک می‌کند. در ادامه نکات کلیدی سخنرانی این مقام چینی آمده است:

- چین در سال ۲۰۲۲، برنامه بنیادین سیاسی خود را تکمیل کرد؛ طی بیستمین کنگره ملی حزب کمونیست چین (CPC) رهبری مرکزی جدید با محوریت رئیس جمهور شی جین پینگ انتخاب شد. ما طرحی بلندپروازانه برای پیشبرد مدرنیزاسیون چین در پنج سال آینده و پس از آن را ترسیم کردیم.
- در سال ۲۰۲۲، رشد چین ۳ درصد بود و موفق به ایجاد ثبات در بخش اشتغال و سطح قیمت‌ها شد. نرخ بیکاری شهری ۵٫۶ درصد، شاخص قیمت مصرف کننده، ۲ درصد و مازاد حساب جاری، کمی بالاتر از ۲ درصد از تولید ناخالص داخلی بود.
- چین در سال ۲۰۲۳، به توسعه خود به همراه حفظ ثبات ادامه خواهد داد و از یک سیاست مالی فعال و یک سیاست پولی محتاطانه پیروی خواهد کرد. تمرکز بیشتر چین بر گسترش تقاضای داخلی، ثبات زنجیره تأمین، حمایت از بخش خصوصی، اصلاح شرکت‌های دولتی (SOEs)، جذب سرمایه‌گذاری خارجی و جلوگیری از ریسک‌های اقتصادی و مالی خواهد بود.
- اگر به اندازه کافی سخت کار کنیم، مطمئن هستیم که به احتمال زیاد رشد چین به روند عادی خود باز خواهد گشت و اقتصاد این کشور در سال ۲۰۲۳ شاهد بهبود قابل توجهی خواهد بود. می‌توان انتظار افزایش محسوس واردات، افزایش سرمایه‌گذاری توسط شرکت‌ها و بازگشت مصرف به حالت عادی را برای سال جاری داشت
- طی ده سال گذشته، تولید ناخالص داخلی چین از ۵۴ تریلیون یوان به ۱۲۱ تریلیون یوان افزایش یافته است. میانگین امید به زندگی از ۷۴٫۸ سال، به ۷۸٫۲ سال افزایش یافت و سهم ۳۶ درصدی در رشد جهانی بدست آورد.

- توجه به ۵ نکته در درک سیاست‌های اقتصادی چین در آینده اهمیت دارد:

نکته اول: ما باید همواره توسعه اقتصادی را وظیفه اصلی و محوری خود بدانیم. در شرایط جدید، با محوریت توسعه نوآورانه، هماهنگ، سبز، باز و مشترک، هدف ما باید توسعه اقتصادی با کیفیت بالا باشد.

نکته دوم: همواره باید ایجاد یک اقتصاد بازار سوسیالیستی، محور حرکت اصلاحی قرار داشته باشد. باید اجازه دهیم تا بازار نقش تعیین‌کننده‌ای در تخصیص منابع ایفا کند و دولت نقش بهتری ایفا کند. (برخی می‌گویند چین به سمت اقتصاد برنامه‌ریزی شده حرکت می‌کند؛ این مساله به هیچ وجه امکان‌پذیر نیست). برنامه ما، تعمیق اصلاحات در شرکت‌های دولتی، حمایت از بخش خصوصی و ترویج رقابت عادلانه و ضد انحصار خواهد بود.

نکته سوم: همواره باید گشایش همه‌جانبه را تشویق کنیم. سیاست درهای باز، به عنوان یک سیاست اساسی دولت، کاتالیزور اصلاحات، توسعه و محرک اصلی پیشرفت اقتصادی در چین است. درهای چین به روی جهان بیرون بازتر خواهد شد.

نکته چهارم: ما همواره باید از حاکمیت قانون و حقوق مالکیت حمایت کنیم. هدف ما باید ایجاد یک محیط کسب و کار در کلاس جهانی و بازار محور باشد که بر اساس یک چارچوب قانونی معتبر برپا شده است.

نکته پنجم: ما باید توسعه مبتنی بر نوآوری و آموزش را دنبال کنیم؛ سرمایه انسانی را رشد دهیم، تعامل صحیح مالی، فناوری و صنعت را تقویت کنیم و بهره‌وری را افزایش دهیم.

پنج نکته فوق، تجربه مهمی است که چین از زمان آغاز اصلاحات و گشایش خود کسب کرده و آموخته است. ما باید نسبت به آنها پایبند بمانیم و هرگز در تعهد خود تزلزل نکنیم.

- به طور خلاصه به سه موضوع در مورد اقتصاد چین اشاره کنم:

اول: ریسک‌های مالی که طی پنج سال گذشته در چین پدیدار شد، نتیجه عوامل متعددی از جمله رکود اقتصاد کلان، نظارت مالی ضعیف، گسترش بی‌احتیاطی کسب‌وکار و کنترل داخلی است. ما نبرد سختی برای مقابله با این خطرات انجام دادیم؛ در این راستا، با ریسک‌های شرکت‌های بزرگ و همچنین مؤسسات مالی کوچک و متوسط مقابله کردیم، فعالیت‌های بانکداری در سایه را مهار کردیم و نوسانات غیرعادی در بازار سرمایه را کنترل کردیم. به لطف این تلاش‌ها، ما توانسته‌ایم ثبات مالی کلی را حفظ کنیم و از خطرات سیستمی جلوگیری کنیم. در حال حاضر در حال تهیه پیش‌نویس قانون ثبات مالی

هستیم که قادر به ارائه تضمین‌های قانونی به منظور خنثی سازی ریسک‌ها و حفظ ثبات مالی در مسیر حرکت رو به جلو می‌باشد.

دوم: بخش املاک و مستغلات، همچنان یک ستون برای اقتصاد چین به شمار می‌رود؛ این بخش، حدود ۴۰ درصد از وام‌های بانکی، ۵۰ درصد از کل منابع مالی دولت‌های محلی و ۶۰ درصد از دارایی‌های خانوار شهری را تشکیل می‌دهد. از نیمه دوم سال ۲۰۲۱، قیمت ملک و فروش خانه در چین روند کاهشی سریع را تجربه کرد. بسیاری از سازندگان عمده املاک، دستخوش کمبود نقدینگی و وخامت در ترازنامه مالی خود شدند. در صورت عدم مدیریت ریسک در بخش مسکن، این مسائل می‌تواند به ایجاد خطرات سیستماتیک منجر شود. به همین دلیل باید اقدامات فوری برای رفع آنها انجام شود.

سوم: در حال حاضر، چین به دنبال پیشبرد الگوی توسعه جدید خود با تمرکز بر چرخه داخلی به عنوان پایه اصلی و تقاضای بین‌المللی به عنوان مکمل آن است. تمرکز فعلی چین، بر افزایش تقاضای داخلی، تشویق توسعه صنعتی، گسترش مدل رشد مبتنی بر مصرف و موازنه مجدد اقتصاد است. (این منطبق برآمده از اجماع بین‌المللی از سال ۲۰۰۸ است). به منظور عملکرد خوب چرخه داخلی، تأکید بر تقسیم کار و همکاری بین‌المللی و همچنین تجارت و سرمایه‌گذاری خارجی بیشتر، ضروری است. بنابراین، پارادایم توسعه جدید موسوم به چرخه دوگانه باید در اقتصاد باز دنبال شود.

واقعیت‌های چین، باز شدن درهای این کشور بر روی جهان را نه یک مصلحت، بلکه به عنوان یک ضرورت مطرح می‌کند و نشان می‌دهد ما مخالف یکجانبه‌گرایی و حمایت‌گرایی هستیم؛ از تقویت همکاری‌های بین‌المللی با تمامی کشورها برای ایجاد ثبات و توسعه اقتصادی در جهان و ترویج جهانی شدن اقتصادی حمایت می‌کنیم.

اکنون که چین مأموریت ساختن یک جامعه نسبتاً مرفه را به پایان رسانده است، هدف توسعه اجتماعی جدید و دستیابی به رفاه مشترک که یک مأموریت تاریخی است را دنبال می‌کنیم که ثبات پایدار را تضمین می‌کند. هدف از ایجاد رفاه مشترک، ممانعت از قطبی شدن جامعه است.

کارآفرینی، عامل کلیدی برای تولید ثروت در یک جامعه است. بنابراین، کارآفرینان، چه چینی و چه خارجی، نقش مهمی را به عنوان موتور محرکه تلاش تاریخی چین برای رفاه مشترک ایفا خواهند کرد. اگر ثروت رشد نکند، رفاه عمومی به رودخانه‌ای بدون سرچشمه یا درختی بدون ریشه تبدیل می‌شود.

- در مورد چگونگی پیشبرد همکاری‌های بین‌المللی، به سه نکته اشاره می‌کنم:

نکته اول، حمایت از اصول صحیح و حفظ نظم اقتصادی موثر بین‌المللی است. در شرایط جدید، تفکر سنتی

دیگر قادر به ارائه راه حل نیست. به همین دلیل ما باید "ذهنیت جنگ سرد" را کنار بگذاریم و ماهیت امور را از منظر دوگانگی مادی درک کنیم. اصول اقتصادی، مسایلی از جمله تقسیم کار عادلانه، تشویق رقابت، اقدامات ضد انحصار، حمایت از حقوق مالکیت و حقوق مالکیت معنوی، ترویج کارآفرینی و جریان آزاد عوامل تولید، توزیع عادلانه، ایجاد شبکه سلامت اجتماعی قوی و تضمین ثبات اقتصاد کلان است که کارایی آنها به خوبی اثبات شده است.

نکته دوم، تقویت هماهنگی در سیاست‌های کلان بین‌المللی باید مورد تأکید قرار بگیرد و تعادل خوبی بین تورم و رشد ایجاد کنیم. برخی کشورها به منظور مهار تورم، سیاست‌هایی را اتخاذ کرده‌اند که احتمالاً منجر به افزایش رکود خواهد شد. اما توجه به این نکته مهم است که تورم این بار تحت تأثیر عوامل متعددی است، به منظور ترمیم زنجیره تأمین و حفظ امنیت انرژی و غذایی، به غیر از سمت تقاضا، به اقداماتی در سمت عرضه نیز نیاز است.

نکته سوم، ضرورت انجام اقدامات مشترک جهانی به منظور مقابله با تغییرات آب و هوایی است. معضل چگونگی تقویت همکاری در یک جهان پراکنده، یک مشکل واقعی است که همه کشورها با آن روبرو هستند. در این راستا، باید بازی‌های با حاصل جمع مثبت را ترویج دهیم و زمینه‌های احتمالی همگرایی و همکاری را شناسایی کنیم؛ ما باید با یکدیگر همکاری کنیم تا صلح جهانی را حفظ کنیم.

اتحادیه اروپا در پی گاز آذربایجان

مجارستان اخیراً اعلام کرد که این کشور، رومانی، بلغارستان و اسلواکی از کمیسیون اروپا (EC) درخواست کرده‌اند که بودجه‌ای را برای توسعه زیرساخت‌ها اختصاص دهد که امکان افزایش محموله‌های گاز آذربایجان به اتحادیه اروپا را فراهم می‌کند. پیتر شیارتو، وزیر امور خارجه مجارستان، در کنفرانس خبری مشترک با میکائیل جباروف، وزیر اقتصاد آذربایجان، از بروکسل خواست تا به موضوع تأمین انرژی "به عنوان یک اولویت پرداخته و حمایت مالی کند." به گفته این مقام، برای ساخت تاسیسات جدید و به‌روزرسانی زیرساخت‌های موجود مورد نیاز به سرمایه‌گذاری است که حجم گاز آذربایجان را از طریق ترکیه، بلغارستان، رومانی، مجارستان و اسلواکی افزایش می‌دهد. این پروژه‌ها که به گفته این مقام مجارستانی باید امنیت انرژی در اروپای جنوبی و مرکزی را تأمین کنند، شامل ساخت اتصالات جدید و افزایش ظرفیت در اتصالات موجود می‌شود. سبجارتو گفت: «این وضعیت نشان می‌دهد که آیا اتحادیه اروپا آماده است تا از صحبت‌هایی که در مورد اهمیت تنوع برای امنیت عرضه در اروپای مرکزی تاکنون شنیده شده، گامی به سوی تنوع‌بخشی واقعی بردارد یا خیر». سپتامبر گذشته، در نشست وزرای انرژی کشورهای ترک، وی اظهار داشت که تحویل گاز از آذربایجان به اتحادیه اروپا در سال‌های آینده دو برابر خواهد شد که مجارستان

آن را فرصتی برای تنوع بخشیدن به منابع انرژی در منطقه می‌داند. جدا از گاز آذربایجان، بوداپست به دنبال افزایش واردات گاز طبیعی مایع از طریق ترمینال گاز فوق سرد کرواسی در کرک و توسعه میدان گازی در رومانی است. پیش از این، وزارت خارجه این کشور گفته بود که مجارستان در حال کار بر روی منابع جایگزین برای واردات انرژی است، اما تاکید کرد که در کوتاه مدت جایگزینی نفت و گاز روسیه غیرممکن است. ویکتور اوربان، نخست وزیر مجارستان، بارها اعلام کرده است که اتحادیه اروپا با امتناع از عرضه انرژی روسیه به نفع واردات از ایالات متحده، در سمت بازنده قرار دارد زیرا مجبور است پنج تا ده برابر بیشتر بپردازد.

مشارکت راهبردی هند و مصر

رییس جمهور مصر اخیرا به عنوان میهمان ویژه "روز جمهوری" به هند سفر کرد و موافقتنامه مشارکت راهبردی را با این کشور امضا کرد. در قالب این توافق، دو کشور متعهد شدند که در زمینه‌های سیاسی، امنیتی، دفاعی، انرژی و اقتصادی با یکدیگر همکاری کنند. رییس جمهور مصر همچنین در این سفر کوشید توجه شرکت‌های هندی به سرمایه‌گذاری در بخش‌های زیر ساخت، پتروشیمی، انرژی، کشاورزی، مراقبت‌های بهداشتی، آموزش، توسعه مهارت‌ها و فناوری اطلاعات جلب نماید. دولت مصر مدعی است که شرکت انرژی‌های تجدیدپذیر هندی علاقه زیادی به همکاری با مصر در زمینه تولید هیدروژن سبز نشان داده‌اند. مانند سایر کشورهای منطقه، مصر نیز در حال بررسی استفاده از هیدروژن سبز در کنار سایر اشکال انرژی‌های تجدیدپذیر است. سیسی و مودی همچنین هدف مشترکی را برای رسیدن به ۱۲ میلیارد دلار تجارت دوجانبه طی پنج سال آینده تعیین کردند. تجارت بین مصر و هند در سال مالی منتهی به مارس ۲۰۲۲ بالغ بر ۷,۲۶ میلیارد دلار بوده است. مصر همچنین اعلام کرد که در حال بررسی اختصاص زمین برای شرکت‌های هندی در منطقه اقتصادی کانال سوئز است. منطقه اقتصادی کانال سوئز برای فعالیت شرکت‌های چینی ایجاد شده است. مصر با دادن امتیازاتی به شرکت‌های هندی می‌کوشد از رقابت‌های چین و هند بهره‌گیرد.

روابط مصر و هند رو به توسعه است. هند اخیرا از مصر برای شرکت در نشست آتی گروه ۲۰ در دهلی نو دعوت کرده است. مصر نیز سال گذشته به دلیل اختلالات ناشی از جنگ اوکراین به دنبال واردات گندم از هند بود. در سپتامبر گذشته، وزرای دفاع مصر و هند یادداشت تفاهمی برای همکاری گسترده‌تر امضا کردند.

روسیه در پی تجارت با ارزش‌های محلی در آفریقا

اخیرا سرگئی لاوروف، وزیر امور خارجه روسیه اعلام کرد که روسیه و برخی کشورهای آفریقایی به دنبال

راهکارهایی جهت انجام تسویه حساب‌ها از طریق ارزهای ملی طرفین هستند. در همین راستا، طرفین در حال بازطراحی سازوکارهای همکاری با توجه به تحریم‌های اعمال شده از سوی غرب می‌باشند تا کاهش نقش دلار و یورو در تجارت میان آنها عملیاتی شود. دومین اجلاس مشترک میان روسیه و آفریقا در پایان ژوئیه سال جاری در سن پترزبورگ برگزار خواهد شد.

در اعلامیه وزارت امور خارجه روسیه، آمده است: "روسیه در مواجهه با تحریم‌ها و تهدیدها، به دنبال ابزارهای جدید برای همکاری تجاری و سرمایه‌گذاری، زنجیره تأمین، پرداخت‌ها و تسویه حساب از طریق ارزهای ملی است؛ امری که هر چند هنوز سرعت لازم را ندارد، اما در حال شتاب گرفتن است." طی چند سال اخیر، روسیه همواره سیاست دلارزدایی در تجارت خارجی را دنبال کرده است. در این راستا، این کشور و برخی از شرکای تجاری آن، از جمله هند و چین، استفاده از ارزهای ملی در تسویه حساب‌های متقابل را افزایش داده‌اند.

پیشنهاد تعرفه صفر از سوی روسیه

روسیه، رئیس اتحادیه اقتصادی اوراسیا (EAEU) در سال ۲۰۲۳، پیشنهاد تمدید نرخ عوارض واردات صفر درصدی تا پایان سال ۲۰۲۳ را به کشورهای عضو اوراسیا ارائه کرده است. اتحادیه اقتصادی اوراسیا در آوریل ۲۰۲۲ تصمیم گرفته بود تا نرخ‌های حقوق گمرکی واردات را از ۲۸ مارس ۲۰۲۲ تا ۳۰ سپتامبر ۲۰۲۲ صفر اعلام کند، سپس این تصمیم را تا ۲۸ فوریه ۲۰۲۳ تمدید کرد. کاهش تعرفه‌های واردات، تأثیر مثبتی بر تجارت درون منطقه‌ای اوراسیا در پی داشته است؛ در همین راستا، حجم تجارت بین کشورهای اوراسیا به طور قابل توجهی افزایش یافته است و کشورهایمانند قرقیزستان، در سال ۲۰۲۲ افزایش ۳۶ درصدی در تجارت یا سایر اعضای اتحادیه اقتصادی اوراسیا را اعلام کرده‌اند.

تحولات منطقه‌ای

نگرش کشورهای حاشیه خلیج فارس به روندهای اقتصاد جهانی

بسیاری از مقامات کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس در فعالیتهای پنجاه و سومین دوره مجمع جهانی اقتصاد که اخیراً در داووس سوئیس برگزار شد شرکت کردند. این مجمع با حضور بیش از ۲۷۰۰ مقام برجسته از سراسر جهان برگزار شد. ۱۳۰ کشور، از جمله ۵۰ رئیس دولت در آن حضور داشتند. مقامات کشورهای حوزه خلیج فارس با مشارکت در این کنفرانس مهم بین‌المللی دیدگاههای خود در مورد آینده اقتصاد جهانی و راه‌های مقابله با تحولات جاری را ارائه کردند. نگرش‌های این کشورها را در چند حوزه می‌توان بررسی کرد:

اقتصاد و انرژی

وزیر دارایی عربستان، در جریان سخنرانی خود در کنفرانس داووس گفت که اقتصاد این کشور در سال جاری، سریع‌ترین رشد را خواهد داشت و از آنچه که در دسامبر گذشته پیش‌بینی شده بود، یعنی رشد ۳,۱ درصدی در سال ۲۰۲۳، فراتر خواهد رفت. وزیر امور خارجه عربستان در مورد معضل تأمین انرژی که جهان را درگیر خود کرده، ابراز کرد که این کشور برای ثبات در بازار جهانی انرژی تلاش می‌کند و بر تمرکز بر انرژی پاک تأکید ورزید. علاوه بر این، وی به اختلافات با آمریکا بر سر قیمت نفت اشاره نمود و ابراز داشت که اوپک پلاس با نوسانات بازار مواجه شده است ولی به نفع تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان عمل می‌کند.

بانک‌های دیجیتال

وزیر دارایی عربستان به تلاش گسترده کشورهای حاشیه خلیج فارس برای ایجاد بانک‌های ارز دیجیتال و همچنین نوسازی سیستم‌های نظارتی تأکید کرد. وی، ارزش‌های دیجیتال بانک‌های مرکزی را ابزار فوق‌العاده‌ای برای کشورهای در حال توسعه دانست، زیرا فرصت‌های بیشتری را در زمینه نوآوری فراهم می‌کنند.

کمک‌های عربستان

مساله بعدی، تغییر در نحوه کمک‌رسانی عربستان به متحدان خود در سراسر جهان است. در نشست داووس، اعلام شد که از این پس روند «اعطای کمک‌های بلاعوض و سپرده‌های مستقیم بدون قید و شرط»، اصلاح خواهد شد و همکاری با نهادهای چندجانبه افزایش پیدا خواهد کرد. زیرا جهان با رکود تورمی مواجه است و در وضعیت عدم اطمینان به سر می‌برد؛ در نتیجه از این پس مانند گذشته، پول به رایگان اعطا نمی‌شود، زیرا این اقدام به اقتصاد آسیب می‌زند.

بر اساس آمار منتشر شده در وب سایت «پلتفرم کمک» دولت عربستان، این کشور تا کنون بیش از ۶۴ میلیارد دلار کمک به حدود ۱۶۷ کشور در سراسر جهان ارائه کرده است که عمده آنها در قالب کمک‌های توسعه‌ای اعطا شده است.

نفت و گاز

در زمینه نفت و گاز، وزیر امور خارجه قطر اعلام کرد که کشورش، مساله انرژی را سیاسی نمی‌کند؛ گاز، منبع انرژی ایمن‌تر، پاک‌تر و قابل اطمینان‌تر است و همچنان اهمیت خود در سبد انرژی را برای دهه‌های آینده حفظ خواهد کرد. آنچه که متعاقب جنگ روسیه و اوکراین رخ داده است، سیاسی شدن

پرونده انرژی توسط روسیه است که منجر به ایجاد بحران بزرگی شده و اقتصاد جهانی را تحت تأثیر قرار داده است.

وی معتقد است که اتخاذ اهداف بسیار بلندپروازانه از سوی برخی از سیاستمداران و متوقف کردن روند سرمایه‌گذاری طی ده سال گذشته، منجر به فقر انرژی در این کشورها شده که جنگ در اوکراین نیز بر سرعت آن افزوده است. اما قطر رویکرد کاهش سرمایه‌گذاری در گاز را پیگیری نکرده بود؛ امری که امروزه امکان عرضه اضافی از سوی این کشور را فراهم کرده؛ به نحوی که تا سال ۲۰۲۷، امکان صدور گاز بیشتری به بازار به ویژه به اروپا را خواهد داشت. بر همین اساس دوحه قصد دارد تا سال ۲۰۲۷، سالانه ۱۲۶ میلیون تن گاز مایع تولید کند که معادل دو برابر ظرفیت فعلی تولید است.

چالش‌های زنجیره تأمین

سایه بحران تجارت جهانی ناشی از جنگ روسیه و اوکراین نیز در این مجمع احساس می‌شود. در همین راستا، امارات متحده عربی خواستار نوسازی زنجیره‌های تأمین با هدف رویارویی با چالش‌های کنونی شد و بر اهمیت تجارت به عنوان محور اصلی برای تحریک رشد تاکید کرد.

امارات متحده عربی به دنبال مشارکتهای تجاری جدید، ترویج سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی، جذب دانشمندان برتر، ایجاد پل ارتباطی با بخش خصوصی و پیوند یافتن با سریعترین اقتصادهای در حال رشد جهان است.

برخی کارشناسان اقتصادی معتقدند که اهمیت مشارکت کشورهای خلیج فارس در کنفرانس داووس، در پیشنهادات مهم این کشورها به ویژه عربستان سعودی و امارات منعکس شده است. پیشنهادات عربستان سعودی در رابطه با ارائه کمک‌های بین‌المللی در قالب ایجاد اصلاحات اقتصادی و ساختاری در کشورهای دریافت‌کننده کمک مطرح شده است، قطر وعده نقش آفرینی مثبت در امنیت انرژی را داده است و امارات از توسعه نقش این کشور به عنوان هاب نوپدید تجارت جهانی سخن گفته است.

امارات بازار صادرات محصولات کشاورزی قزاقستان

اخیرا رئیس جمهور قزاقستان به امارات سفر کرد و با مقامات عالی رتبه این کشور از جمله شیخ محمد بن زاید آل نهیان، رئیس امارات متحده عربی دیدار کرد. در بخشی از این بازدید، ۹ سند همکاری در زمینه‌های مختلف میان دو کشور به امضا رسید. در میزگرد سرمایه‌گذاری قزاقستان-امارات متحده عربی که در خلال این سفر برگزار شد، رئیس جمهور قزاقستان عنوان کرد این کشور به صادرات محصولات کشاورزی ارگانیک به امارات متحده عربی بسیار علاقه‌مند است. او تاکید کرد این کشور از پتانسیل کافی



در این زمینه برخوردار است و صادرات این محصولات منجر به نتایج سودمند متقابل برای هر دو کشور خواهد شد. امارات حدود ۳ میلیارد دلار در قزاقستان سرمایه‌گذاری کرده است، در حالی که سهم قزاقستان در اقتصاد امارات، حدود ۱ میلیارد دلار تخمین زده می‌شود. مبادلات تجاری بین دو کشور تا پایان سال ۲۰۲۲ به ۶۰۰ میلیون دلار رسید.

حضور گسترده زیمنس در بازار برق عراق

توافق اخیر عراق و شرکت زیمنس را بسیاری به عنوان راه حلی برای بحران انرژی این کشور برشمردند. دولت عراق جزئیات بیشتری از این توافق را منتشر کرده است. یکی از محورهای تفاهم‌نامه امضا شده با زیمنس، تأمین ترانسفورماتورهایی با ظرفیت‌های جدید است. در حال حاضر، شبکه برق عراق با کسری عرضه ۱۲ هزار مگاواتی مواجه است. در قالب این تفاهم‌نامه، ترانسفورماتورهایی با ظرفیت بالا برای نخستین بار در صنعت برق عراق، مورد بهره‌برداری قرار خواهد گرفت.

شایان توجه است که محورهای موجود در این قرارداد، مواردی است که برای اولین بار اضافه شده‌اند. مهمترین محورها، سرمایه‌گذاری در بخش گاز عراق است؛ امری که برای دوره‌های بسیار طولانی انجام نشده است. شرکت زیمنس متعهد شده از گازهای خروجی از چاههای نفت عراق برق تولید نماید. یکی از بزرگ‌ترین مشکلات صنعت برق عراق، کمبود سوخت است لذا بهره‌گیری از گاز برای تولید برق، باعث کاهش هزینه‌های واردات گاز و صرفه‌جویی اقتصادی قابل توجهی برای عراق خواهد شد. یکی دیگر از وجوه متمایزکننده اصلی این توافقنامه از سایر توافقات، عزم جدی دولت عراق بر عملیاتی و اجرایی کردن آن است؛ در همین راستا، به سرعت پس از امضای تفاهم‌نامه، جلسات متعدد با هدف تهیه جداول زمانی برای اجرایی شدن پروژه‌های امضا شده، تشکیل شده است.

در سال جاری، عملیات اجرایی ساخت یک نیروگاه در ذی‌قار با ظرفیت ۶۰۰ مگاوات آغاز خواهد شد و در گام بعدی، ساخت نیروگاهی با ظرفیت ۲۰۰۰ مگاوات شروع می‌شود. مدت زمان تفاهم‌نامه یک تا سه سال است؛ فاز اول این تفاهم‌نامه شامل ۶ پروژه است که بخشی از آن در مدت یک سال و بخشی دیگر در مدت دو سال به بهره‌برداری خواهد رسید.

مصر در پی خصوصی سازی برای عبور از بحران اقتصادی

عبدالفتاح السیسی، رئیس‌جمهور مصر، پس از گذشت بیش از ۶ ماه، سرانجام در پایان دسامبر برنامه راهبردی که توسط دولت طراحی شده بود را ابلاغ کرد. بر اساس این طرح، سیاست آتی دولت در مشارکت یا عدم مشارکت در طرح‌های اقتصادی مختلف مشخص شده است. نخست وزیر مصر در جریان ارائه برنامه‌های دولت در ماه می اظهار داشت که هدف از این طرح، افزایش ۲ برابری سهم بخش

خصوصی در سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی است؛ بدین معنا که سهم بخش خصوصی از ۳۰ درصد در سال ۲۰۲۱ به ۶۵ درصد افزایش یابد؛ هرچند که در متن نهایی، تنها به هدف افزایش سرمایه‌گذاری ۲۵ تا ۳۰ درصدی و دستیابی به رشد اقتصادی ۷ تا ۹ درصدی که به ایجاد شغل کمک می‌کند، اشاره شده است. تصویب این سند تنها دو هفته پس از دریافت وام جدید ۳ میلیارد دلاری از صندوق بین‌المللی پول (IMF) که مشروط به اجرای مجموعه‌ای از اصلاحات، از جمله پیشبرد سیاست‌های خصوصی و کاهش سهم دولت در اقتصاد مصر به این کشور داده شد، صورت گرفت.

شایان توجه است که جنگ روسیه در اوکراین، شوک اقتصادی شدیدی به مصر وارد کرده است؛ امری که دولت را وادار کرده اتکا به وام‌های کوتاه‌مدتی که در سال‌های اخیر افزایش یافته بود را کنار بگذارد و به سمت منابع مالی قوی‌تر و پایدارتر از جمله صادرات، سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) و توسعه بخش خصوصی سوق پیدا کند.

بر اساس سند راهبردی، دولت در نظر دارد طی سه تا پنج سال آینده به طور کامل از ۶۲ فعالیت اقتصادی خارج شود، مشارکت خود را در ۵۶ بخش کاهش و در ۷۶ بخش افزایش دهد؛ در حالی که در پیش‌نویس‌های قبلی این سند، خروج دولت از ۷۹ بخش و کاهش سهم در ۴۵ بخش مطرح شده بود.

اگرچه نسخه نهایی نسبت به نسخه پیش‌نویس منتشر شده در بهار ۲۰۲۲ جاه‌طلبانه‌تر است، اما حاکی از یک گام مهم رو به جلو از حیث ایجاد شفافیت برای کسب‌وکارها و سرمایه‌گذاران است که در کجا با رقابت با نهادهای دولتی مواجه خواهند شد و چه حوزه‌هایی از اقتصاد از حضور دولت خالی خواهد بود. در این سند، سه راه برای کاهش مشارکت دولت در اقتصاد و افزایش نقش بخش خصوصی، عرضه سهام عمومی در بورس اوراق بهادار، فروش سهام به سرمایه‌گذاران استراتژیک و اشکال مختلف مشارکت عمومی و خصوصی تعبیه شده است.

هر چند که این سند به جزئیات نام شرکت‌های دولتی مشمول خصوصی‌سازی اشاره نمی‌کند، اما شامل شرکت‌های نظامی هم شده است که از زمان به قدرت رسیدن سیسی در سال ۲۰۱۳، نفوذ و حضور گسترده‌ای در اقتصاد یافته‌اند. بر اساس این سند، دولت قصد دارد تا در فاز اول، تا پایان ژوئن ۲۰۲۳، ۲٫۵ میلیارد دلار از سهام شرکت‌های دولتی را به فروش برساند. علاوه بر این بر مبنای این سند، مصر به تقویت شفافیت در شرکت‌های دولتی، از جمله شرکت‌های نظامی، بهبود حکمرانی و مدیریت آنها و همچنین پایان بخشیدن به هر نوع رفتار تبعیض آمیز، متعهد شده است.

شایان توجه است که سند جدید موسوم به سیاست مالکیت دولتی، تمامی بخش‌های اقتصادی را تحت پوشش قرار نمی‌دهد، بلکه تنها فعالیت‌های اقتصادی خاصی را تحت پوشش دارد. به عنوان مثال، از قصد



دولت مبنی بر خروج کامل از فعالیت‌هایی مانند باغداری و محصولات زراعی، کارخانه‌های آب شیرین‌کن، خدمات حمل و نقل رودخانه‌ای و بیمه تجاری، تولید وسایل برقی و الکترونیکی، مبلمان، چرم و خرده‌فروشی بحث کرده است.

در همین حال، دولت قصد دارد در فعالیت‌های اقتصادی استراتژیک یا حوزه‌هایی که بخش خصوصی تمایلی به ورود به آن‌ها را ندارد، حضور خود را افزایش دهد، که شامل زیرساخت‌های بزرگ مرتبط با حمل‌ونقل، پروژه‌های احیای زمین و آبیاری، کارخانه‌های تولید آب، پروژه‌های مربوط به کانال سوئز، استخراج نفت و گاز طبیعی، صنایع کود شیمیایی و پالایش نفت و بخش‌هایی از سیستم‌های آموزشی و مراقبت‌های بهداشتی می‌شود.

این سند همچنین به جزئیات فعالیت‌هایی که دولت قصد کاهش حضور خود به نفع بخش خصوصی را دارد پرداخته که شامل سهام بخش بندر و راه آهن، تصفیه خانه‌های آب و بخش‌هایی از صنایع دیگر مانند معدن، برق، عمده‌فروشی، مالی، اطلاعات و ورزش است.

در حال حاضر، کمیته ای متشکل از نخست‌وزیر، چندین وزیر و رؤسای صندوق سرمایه‌گذاری مستقل مصر، اداره کل سرمایه‌گذاری و مناطق آزاد و سازمان رقابت مصر، مسئول نظارت بر اجرای این سند شده‌اند.

اگرچه زمان خروج دولت از بخش‌هایی از اقتصاد طی سه تا پنج سال آینده تعیین شده است، اما هنوز زمان‌بندی دقیق این استراتژی مشخص نشده و در سند تنها به اجرای تدریجی آن از سوی دولت اشاره شده است. با وجود این، برنامه‌های خصوصی‌سازی گسترده دولت منجر به ایجاد نگرانی‌هایی از بابت عدم شفافیت و نظارت، به ویژه برای کشورهای حوزه خلیج فارس مانند عربستان سعودی، امارات متحده عربی و قطر شده است که در سال ۲۰۲۲ متعهد به سرمایه‌گذاری در مجموع ۲۲ میلیارد دلاری در مصر شدند. دولت مصر تحت فشار صندوق بین‌المللی پول و نیز برای گذار از بحران شدید اقتصادی مجموعه‌ای از اصلاحات بلندپروازانه را کلید زده است، اصلاحاتی که پیشبرد آن چندان آسان نخواهد بود.

افتتاح دفتر مرکزی منطقه‌ای ۸۰ شرکت بین‌المللی در عربستان

اخیرا وزیر سرمایه‌گذاری عربستان سعودی، تعداد شرکت‌های بین‌المللی که دفتر مرکزی منطقه‌ای خود را در ریاض افتتاح کرده‌اند، فاش و تاکید کرد که تعداد آنها به ۸۰ شرکت رسیده است. هر یک از دفاتر مرکزی منطقه‌ای، متعلق به یک شرکت جهانی است که در ریاض و به منظور پشتیبانی، مدیریت و هدایت استراتژیک شعب و شرکت‌های تابعه در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا تأسیس شده است.

نکته جالب توجه آنکه تعداد این شرکت‌ها در اکتبر گذشته، ۴۴ شرکت بود که در حال حاضر تعداد آنها

به ۸۰ شرکت افزایش یافته است. عربستان در راستای ارائه مشوق‌ها برای سرمایه‌گذاری، کمیته ویژه‌ای منصوب کرده است؛ این کمیته علاوه بر تعیین منطقه ویژه لجستیکی در فرودگاه ملک خالد، معافیت‌های مالیاتی و استفاده از برخی مناطق ویژه اقتصادی را لحاظ کرده است.

علاوه بر این، قرار است که در سال جاری، عربستان قانون جدید سرمایه‌گذاری را به منظور تضمین حقوق سرمایه‌گذاران به تصویب برساند. این حقوق شامل برابری سرمایه‌گذار سعودی و خارجی، سهولت ورود و خروج و انتقال سرمایه، تضمین حقوق سرمایه‌گذاران و نحوه سلب مالکیت در صورت وجود ضرورت ملی برای آن است. عربستان مدعی است که در قانون جدید استانداردهای بین‌المللی ملاک خواهد بود.

شایان ذکر است که دولت عربستان قصد دارد از ابتدای سال ۲۰۲۴، فعالیت هر شرکت خارجی یا مؤسسه تجاری که دفتر مرکزی منطقه‌ای آن در خارج از این کشور قرار دارد را در عربستان متوقف کند و این شامل هرگونه قرارداد با نهادها، مؤسسات و صندوق‌های وابسته به دولت یا یکی از نمایندگی‌های آن می‌شود، اما این کشور استثنائاتی از جمله برای قراردادهایی که هزینه تخمینی آنها از یک میلیون ریال تجاوز نمی‌کند، یا در خارج از عربستان اجرا می‌شود، یا عدم حضور بیش از یک رقیب واجد شرایط یا وجود شرایط اضطراری قائل شد.

توافق نفتی پاکستان و روسیه

اخیرا پاکستان و روسیه به یک توافقنامه اصولی^۱ در زمینه صدور نفت خام روسیه به پاکستان دست پیدا کردند که اولین گام ملموس در جهت همکاری دوجانبه در بخش تجارت نفت به شمار می‌رود. دو کشور احتمالاً تا اواخر ماه مارس، یک توافق نهایی را منعقد خواهند کرد که امکان خرید با تخفیف نفت خام روسیه را برای پاکستان فراهم می‌آورد.

نکته حائز اهمیت آنکه دو کشور بر سر انجام پرداخت‌ها از طریق «ارز کشورهای دوست»، به تفاهم رسیدند. از آنجایی که پاکستان با بحران کمبود دلار مواجه است، احتمالاً هزینه خرید نفت از روسیه را با یوان چین انجام خواهد داد. در حال حاضر، پاکستان با بحران عدم تراز پرداختی مواجه است که منجر به کاهش ذخایر ارز خارجی این کشور از بیش از ۱۷ میلیارد دلار به ۴,۳ میلیارد دلار شده است.

بیشترین سهم واردات پاکستان را انرژی تشکیل می‌دهد، لذا خرید نفت ارزانتر روسیه، تا حدودی به کاهش کسری تجاری رو به رشد پاکستان کمک می‌کند. در همین راستا، پاکستان قصد دارد حداقل ۳۵ درصد از واردات سالانه ۷۰ میلیون بشکه‌ای نفت خام خود را از روسیه خریداری کند. با در نظر گرفتن سقف ۶۰ دلاری نفت خام روسیه که با هدف کاهش جریان نقدینگی نفت روسیه در پی حمله به اوکراین اعمال

شده، پاکستان می‌تواند بسته به میزان تخفیف قیمتی که دریافت می‌کند، سالانه ۵۰۰ میلیون تا یک میلیارد دلار در کل حجم واردات نفت خود صرفه جویی کند. شایان توجه است که طی سال گذشته، هند، از تخفیف ۱۵ درصدی که روسیه به خرید نفت خود ارائه کرده بود، نهایت استفاده را برد.

داده های تازه

افزایش چشمگیر صادرات عمان در سال ۲۰۲۲

آمارهای جدید دولت عمان نشان می‌دهد که ارزش کل صادرات نفتی و غیرنفتی این کشور در ۱۰ ماهه نخست سال ۲۰۲۲ به ۲۰,۱ میلیارد ریال (۵۲,۲ میلیارد دلار) افزایش یافته است. بر اساس آمار منتشر شده از سوی مرکز ملی آمار و اطلاعات، حجم صادرات مجدد در عمان تا پایان اکتبر گذشته، از یک میلیارد ریال عمانی (۲,۶ میلیارد دلار) عبور کرد؛ این در حالی است که حجم واردات در ده ماهه نخست سال ۲۰۲۲ بالغ بر ۱۲,۶ میلیارد ریال عمانی (۳۲,۷ میلیارد دلار) بوده است؛ به این ترتیب مزاد تراز تجاری به ۸,۵ میلیارد ریال عمانی (۲۲,۰۸ میلیارد دلار) رسیده است.

این آمار حاکی از آن است که حجم صادرات عمان در بخش‌های نفت و گاز، حدود ۱۴ میلیارد ریال (۳۶,۳ میلیارد دلار) بوده است. علاوه بر این، حجم صادرات غیرنفتی عمان نیز همچنان به رشد قابل توجه خود ادامه می‌دهد و مجموع آن تا پایان اکتبر از ۶ میلیارد ریال (۱۵,۶ میلیارد دلار) فراتر رفت. بر اساس همین داده‌ها، چین تا پایان اکتبر ۲۰۲۲ با ارزش ۷,۶ میلیارد ریال عمانی (۱۹,۷ میلیارد دلار)، در رتبه نخست مقاصد صادراتی عمان قرار داشت که بخش عمده آن، مربوط به صادرات نفت بوده است. در رتبه‌های بعدی، هند با حجم واردات ۱,۷ میلیارد ریال (۴,۴ میلیارد دلار)، کره جنوبی با ارزش ۱,۵ میلیارد ریال (۳,۹ میلیارد دلار) و ژاپن با ۱,۴ میلیارد ریال (۳,۶ میلیارد دلار) قرار دارند. ایالات متحده نیز در جایگاه پنجم، با واردات به ارزش ۷۵۹ میلیون ریال (۱,۹ میلیارد دلار) قرار گرفت.

نکته حائز اهمیت آنکه تراز تجاری در عمان در سال ۲۰۲۱، ۴,۶ میلیارد ریال (۱۱,۹ میلیارد دلار) مزاد داشته است؛ در همین راستا، حجم صادرات عمان، ۱۵,۲ میلیارد ریال (۳۹,۴ میلیارد دلار)، حجم صادرات مجدد، ۱,۳ میلیارد ریال (۳,۳ میلیارد دلار) و واردات این کشور، حدود ۱۱,۸ میلیارد ریال (۳۰,۶ میلیارد دلار) بود.

شایان توجه است که برنامه‌های توسعه عمان، برای رشد بخش تجارت، اهمیت فراوانی قائل شده است. علاوه بر این، عمان طرح‌های بلندپروازانه‌ای را به منظور تقویت موقعیت خود در نقشه تجارت جهانی و حمایت از حضور صادرات عمان در بازارهای خارجی در دست اجرا دارد.